

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Quæstio Prima. Quid sit Motus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

LIBER III.

DE MOTU.

Abolutis & declaratis Principiis, naturâ, causisq; corporis naturalis aggreditur Aristoteles ad principalem ejus affectionem & proprietatem explicandam, quod etiam præstat tam in hoc, quam in quinto & septimo Libro, ita quod magis Aristotelicè fieret, si etiam disputando in hanc materiam in plures divideretur tractatus, verùm, licet conatus sim semper methodum ejus imitari, puto tamen materiæ unitatem ab obligatione hac dispensaturam, ut omne illud, quod de motu sparsim docet, hic collectim examinetur, quod etiam unicâ præstabo disputatione. Sit igitur

DISPUTATIO UNICA.

DE MOTU.

QUÆSTIO I.

Quid sit Motus?

I.
Triplex circumfertur definitio motus.

In Motus descriptione & definitione exactam adhibuisse diligentiam monstrat eandem pluralitas, triplex enim fertur communiter proposita ab eo, quæ, cum non nisi terminis inter se differant, explicandi se, motusq; notionem cupiditate factum esse credendum est: Primam itaque proponit cap. 2. hict. 6. *Quod sit actus entis in potentia, prout in potentia est, secundum communiorum versionem, quam alii sic vertunt, quod sit actus ejus, quod in potentia est, quatenus tale est.* Secundam in eodem cap. t. 16. *Motus est actus ejus rei, quæ vim habet, ut moveatur, quatenus eam vim habet, seu: motus est actus mobilis, ut mobile est.* Tertiam verò tradit cap. 3. t. 36. dicens: *Motus est actus ejus, quod agere & pati potest, quatenus tale est.* Circa quas definitiones electio est, quanam amplecti possit & debeat? fateor omnes valere, sed primam, præcisè propter hoc, quod sic ab aliis fiat ordinariè, tenendam, quare

II.
Acceptatur prima.

Dico I. *Prima definitio supra posita describit bene motum.* Hæc nulla indiget probatione bene sedulâ explicatione, quam secundum aliorum captum faciam. Dicitur itaque quod motus sit actus, qui rationem generis habet, significatq; ipsam actualem actuacionem, per quam in subiecto recipitur aliqua forma, quare etiam dicitur actus imperfectus, ex eo, quod de se respiciat adhuc aliam formam per modum termini perfectivi, hinc t. 6. sup. cit. Aristoteles: *Ejus*

quidem, quod potentia existit actus, quatenus huiusmodi motus est, ut alterabilis quidem, quatenus alterabile, alteratio &c. t. 11. Edificabilis actus, quatenus edificabile, edificatio: & .5. Phy. t. 5. Non est albedo motus, sed dealbatio.

Dices: Exemplaria Græca, ubi nostra versio habet actus, habent *endelechia*, sed *endelechia* significat idem, quod actum perfectum; ergo motus non erit actus imperfectus. R. 1. Græca non equaliter habent loco actus *endelechia*, nam quædam habent *Energia*, ut vertit Simplicius, *Energia* autem significat actum imperfectum. Deinde respondeo secundo, *Endelechiam* propriè sumptam significare actum perfectum, non tamen si sumatur in paulò laxiori acceptatione, nam sic potest sumi tam pro actu perfecto, quam imperfecto, nec hoc novum videri debet, nam generatio, quæ est via ad naturam 2. Phys. t. 14. vocatur ipsa natura, sic motus, qui est ipsa forma, acquisitio, *Endelechia* vocari potest. Tertio: Motus non est actus simpliciter imperfectus, sed tantum secundum quid. Imò etiam perfectus absolute dici potest tunc, quando iam denominat subiectum ultimæ actuatum, per formam, tanquam per terminum, postquam cessat illa via & tendentia, in quo statu subiectum dicitur esse subesse quieto, nam, ut vulgo dicitur, præsentibus habitibus cessat motus.

Alterâ particula in definitione est *in potentia*, id est, subiecti potentis formam recipere, ad quam est motus. In hac particula signanter dixit Aristoteles *entis* & non *corporei*, cum

tum, quia ad multa & in multis datur motus, quae corpora non sunt, ut est materia prima, quae movetur ad formam substantialem, &c.

V. Dices: Implicat, ut aliquid sit actus & etiam sit in potentia; ergo, si motus est actus, non potest esse entis in potentia. Respondeo negando ant. Nam idem, quod est in actu, potest esse in potentia simul sub diversa ratione, sic aqua dicitur sub actu frigoris, dum frigida est, & tamen est in potentia quoque, ut sit calida, deinde respectu diversorum temporum. Quando autem motus dicitur actus entis in potentia, non intelligitur actus perfectus, respectu cuius est in potentia, sed actus imperfectus, qui est via & tendentia, formalisque acquisitio actus perfecti.

VI. Ultima particula exprimit rationem formalem ipsius motus, ita ac si diceret: motus est actus entis in potentia, quatenus est in potentia, ut si quis diceret: Calefactio est actus ligni calefactibilis non quatenus est lignum, sed quatenus est calefactibile, id est, in quantum potest calefieri, ac per hoc bene exprimitur terminus ad quem est motus, sicut per priorem particulam exprimebatur terminus a quo, seu privatio calefactionis praecedens, nam cum motus sit relatio formaliter, non potuit melius explicari, quam per ordinem ad sua extrema, sicut quicumque alius respectus. Sed in contra

VII. Arguitur: Si motus esset actus mobilis, mobile esset in potentia ad ipsum, omne enim perfectibile & determinabile per aliquem actum, est in potentia ad illum actum, quia potest determinari per illum, sed si in potentia est ad illum, potest moveri ad ipsum, & sic ad motum dabitur motus, & sic processus in infinitum, quod absurdum est; ergo motus non erit actus mobilis. R. dist. minorem pro prima parte, potest moveri ad ipsum per alium motum, nego min. seipso, concedo mi. pro prima parte, & nego eandem pro secunda cum consequentia. Itaque sicut agens principiat actionem, non per aliam actionem distinctam, quia actio seipsa egreditur ab illo, ita etiam mobile movetur ad motum, non per alium motum, sed per ipsum motum, quo movetur.

Instatur: Si mobile movetur ad motum seipso; ergo etiam seipso actuatur, & non per aliam formam, probatur sequela, quia omne mobile actuatur per actum, sed motus est actus; ergo etiam actuatur per ipsum. R. dist. sequelam; actuatur seipso per motum egredientem a quaestione proprie dicta, nego sequelam: actione improprie dicta, concedo sequelam, similiter distinguo majorem & minorem probationis, & nego consequentiam.

Urgetur: Omnis actus proprie actuatur, sicut omnis potentia constituit aliquid in esse potentiae & subjecti, sed motus est actus; ergo proprie actuatur. Verum respondeo dist. ma. omnis actus perfectus, & completus proprie actuatur, concedo ma. omnis actus imperfectus & incompletus, nego ma. & distinguo similiter min. Motus est actus perfectus & completus, nego min. incompletus & imperfectus, concedo

mi. & nego consequentiam. Itaque omnis actus perfectus & completus, qui cum forma convertitur, perfecte actuatur, non vero incompletus, qualis est quicumque respectus rationis & motus, hi etenim non actuatur, nisi formaliter, id est, in quantum sunt rationes formales ponendi formam completam in subjecto, quod erat capax recipiendi formam.

Hucusque Aristotelis expendi definitionem, quia tamen ex illa non sufficienter liquet, quid nam ille actus entis in potentia, pro ut in potentia est, dicat, operae pretium est, illud quoque examinare, & quidem Authores suas desuper instituant disputationes, diversasque adferunt opiniones, quibus omnibus omisis, veluti ad rem non ita pertinentibus

Dico 2. Motus Physicus formaliter sumptus est acquisitio formae, ejuus successio in subjecto post terminum a quo, ad terminum ad quem. Ita Doctor 4. d. 11. q. 1. & d. 43. q. 1. quem sequuntur sui communiter & plures alii.

Probatur Conclusio primo, Authoritate tum Divi Bernardi, Sermon 31. in Cant. ubi ait: Omne enim, quod mutatur (supple est) dum de uno ad aliud transit, similia habet D. Gregorius 5. Moralium, ubi ait: Mutari esse, ex alio in aliud ire, sed per transitum nihil aliud intelligitur, nisi successio, per ly de uno terminus a quo; per ly ad aliud vero, terminus ad quem; ergo motus formaliter aliud non dicit, quam successione post terminum a quo, ad terminum ad quem: tum Aristotelis, qui 6. Physicor. 32. ait: mutari aliud non esse, quam aliter se habere nunc, quam prius: Nec refert, quod non omnis mutatio motus sit Physicus, quia omnis motus mutatio tamen est.

Probatur etiam ratione, tum, quia mobile tunc dicitur formaliter moveri, quando post terminum a quo succedit terminus ad quem; ergo motus non est aliud, quam talis successio: Tum, quia nihil aliud congruentius assignari potest, ergo: probatur ant. quia illud deberet esse vel ipsa forma, vel forma cum acquisitione simul, neutrum est: ergo: ma. est Adversariorum plurium, penes alios dicendi modos, probatur min. quoad primam partem, tum, quia forma est illa, quae acquiritur per motum, tum, quia motus dividitur in instantaneum & successivum, velocem & tardum, sed forma non sic dividitur, ergo. Neque secundum, quia forma cum acquisitione est aliquid unum per accidens; ergo motus non potest pro forma dicere utrumque.

Dixi in Conclusionem notanter: Motus Physicus, qualem intelligo cum esse, qui sit connaturaliter per causas secundas, quia motus, qui fieret supernaturaliter per Deum, non requirit successione in subjecto, sed praecise successione post terminum a quo, ad terminum ad quem. Item dixi: formaliter sumptus, quia si motus materialiter & fundamentaliter sumatur, tunc verum est, quod importet ipsam formam, quae per motum formalem acquiritur, per quae, si bene notata fuerint, solvi poterunt multae objectiones tam ex Authoritate, quam ex ratione. Sed in contra

Arguatur:

VIII.

IX.

Motus Physicus formaliter est acquisitio.

X.

XI.

XII.
Argumentum in contrarium.

Arguitur: Nulla passio corporis naturalis potest esse relatio, sed successio illa post terminum a quo ad terminum ad quem est relatio; ergo motus, quia est prima & principalis passio corporis, non consistet in illa successione; probatur ma. quia passiones debent emanare à corpore, omne autem, quod emanat ab alio, non est minus perfectum illo, à quo emanat, ut patet de intellectu & voluntate, ergo. Sed respondeo dist. ma. Nulla passio potest esse relatio actualis & accidentaliter separabilis, concedo ma. non potest esse relatio aptitudinalis & transcendentalis, nego ma. Imo quasi omnes passiones & potentiae, formaliter consideratae, sunt tales relationes: Et hinc concessa mi. nego suppositum consequ. quia supponitur, quod motus sit passio, cum non sit, sed mobilitas, seu aptitudo ad movendum se ad formam sibi consentaneam, & consequenter etiam ad motum, tanquam id, per quod acquiritur forma.

Instatur: Per motum actualem etiam corpus aliquod alteratur, sed per nullam relationem aliquid proprie alteratur; ergo motus non erit relatio: probatur min. quia omnis alteratio fit secundum qualitatem, sicut augmentatio, secundum quantitatem, & generatio secundum substantiam, sed relatio non est qualitas; ergo per relationem nihil alteratur. Respondeo dist. min. motum actualem aliquod corpus alteratur, tanquam per rationem formalem per modum termini alterantis, nego ma. tanquam per rationem acquirendi terminum alterantem, concedo ma. & distincta similiter min. nego consequentiam, per quam patet adhuc, quid dicendum sit ad probationem. Itaque quando aliquod corpus alteratur, id quidem fit per qualitatem primario & principaliter, per motum autem fit, tanquam per rationem acquirendi istam qualitatem.

XIII.
Secundum.

Arguitur 2. In illo formaliter debet consistere motus, cui formaliter convenit definitio, sed haec convenit ipsis formis, tam substantialibus, quam accidentalibus; ergo motus non est aliquid distinctum ab ipsis formis: probatur min. quia major patet: quia Anima signanter definitur, quod sit actus corporis organici potentia vitam habentis, sed eadem est ratio de omnibus aliis, tam substantialibus, quam accidentalibus, ergo. R. negando min. cuius probationem dist. Anima est actus & c. perfectus & completus, non relinquens subiectum adhuc actuabile, concedo ma. sic relinquens ex eo, quod esset actus imperfectus & incompletus, nego ma. Itaque omnes formae, tam substantiales, quam accidentales sunt actus, sed perfecti & completi, qui dum actuunt, ita subiectum exhauriunt, ut ipsum in potentia non relinquunt. Sed

Instatur: Quando intenduntur qualitates, priores gradus actuunt subiectum, ut ipsum adhuc in potentia relinquunt ad posteriores, sed qualitates sunt formae perfectae & completae, secundum quemlibet gradum; ergo etiam actus completi ita actuunt, ut subiectum adhuc in potentia relinquunt: probatur ma. quia quando calor introduitur in gradu sexto,

quando introductus est gradus secundus, subiectum verè actuatur, & tamen tunc adhuc in potentia est ad gradus subsequentes, ergo. R. distinguendo ma. Quando intenduntur qualitates priores gradus actuunt in aequali imperfectione, nego ma. secundum maiorem perfectionem, concedo ma. & concessa min. nego consequentiam. Itaque motus, actuando subiectum, non facit, nisi per modum formalis acquisitionis, gradus autem illi qualitatis non per modum acquisitionis formalis, sed per modum termini actuunt, ita, ut licet non exhauriant totam potentiam, exhauriunt tamen quoad illos gradus.

QUAESTIO II

An data definitio Aristotelis conveniat omni motui?

Procedit haec quaestio de motu tantummodo Physico, non verò de eo, qui divinitus fit, sed dum aliquid per creationem de non esse ad esse transit sine dependentia ad subiectum, huic enim, certum est, non convenire. Motus verò Physici & à subiecto dependentes varii sunt, nam alii sunt acquisitivi, alii deperdivi: acquisitivi sunt, qui à negatione formae in subiecto immediate procedente ad eandem formam transeunt, dicunturque positivi: alii deperdivi, qui & negativi vocantur, sunt, quando fit transitus à forma ad negationem ejus. Alii iterum sunt successivi, alii instantanei, hi in instanti acquirunt suum terminum; alii verò per successionem temporis. Alii, deinde sunt naturales, violenti & neutri, primi sunt cum inclinatione subiecti, secundi contra inclinationem ejusdem, ultimi verò nec contra, nec cum inclinatione. Alii denique sunt artificiales, alii naturales, alii animales, dum anima per suas potentias movet se, ad eliciendas volitiones, intellectiones & sensationes. De his omnibus quaeritur, an definitio Aristotelis supra data ipsis conveniat? Cui quaestio breviter satisfaciendo

Dico: Definitio motus ab Aristotele tradita convenit, non modo successivo, sed etiam instantaneo, naturali, violento & neutro, ipsisque operationibus animalium. Ita Doctor 2. d. 12. q. 1. quem sequuntur sui communiter, sicut etiam Recentiores, Hurtadus, Ruvius, Arriaga, Caraffa, Compt. & de motu successivo nulla est difficultas.

Probat ergo de motu instantaneo primo, Authoritate Aristotelis t. 4. ubi, postquam definiisset motum, recenset eas, quae moventur, dicens: Mutatur enim simpliciter id, quod mutatur, aut secundum substantiam, aut secundum quantitatem, aut secundum qualitatem, aut secundum ubi, sed generatio est mutatio secundum substantiam, hęc in instanti, ergo definitio motus convenit etiam generationi & motui instantaneo; Nec juvat dicere, Aristotelem per generationem intelligere ipsam alterationem in quantum praecedit generationem, quia alterationis terminus tantum debet esse qualitas, generationis verò substantia, & licet praecedat generationem, nunquam tamen attingit terminum principalem ejus.

Probat